

РОЛЬ ІНОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

Ольга НЕГРЕБЕЦЬКА (Кіровоград)

У статті розглядається погляд на місце інноваційних технологій в сучасній системі музичної освіти.

В статье рассматривается позиция на роль инновационных технологий в современной системе музыкального образования.

Ключові слова: особистісно орієнтоване виховання, модель навчального процесу, музична діяльність, інноваційні дослідження, інформаційні технології.

Історія свідчить, що зміна освітньої парадигми відбувається в момент епохальних соціокультурних зрушень, визначаючи становлення нових якостей суспільної свідомості і практики, нового типу культури і наукового мислення. При цьому інтенсивність соціокультурних змін залежить від того, наскільки здатна до реформації система освіти. Істотною, субстанційною, самодостатньою основою соціального життя є вищі духовні цінності – Істина, Добро, Краса, які людський дух досягає в процесі своєї еволюції за допомогою освіти. [3, 15]. Відтак, освіта стає специфічною функцією соціального життя, особливою сферою гуманітарної соціокультурної практики, що забезпечує передачу й відтворення духовного досвіду поколінь. Саме це знання підлягає освоєнню в ході професійної підготовки сучасного музиканта – виконавця і педагога.

На наш погляд рушійною силою розвитку сучасної освіти є інноваційний рух, який набуває дедалі більшої масштабності. З цього приводу академік П.Щедровицький зазначає: “Під інноваціями починають розуміти особливу організацію діяльності і мислення, що охоплює всю сферу освіти і підготовки кадрів. Найелементарніша інновація володіє величезним системним ефектом у плані впливу на інші компоненти навчального процесу, загальну структуру навчального змісту і діяльність педагогічних колективів” [5, 31].

Педагогічні нововведення сьогодні здійснюються під час усіх освітніх процесів – самоосвітнього, дослідницького, управлінського, психологічного тощо. Інноваційні педагогічні ідеї розвиваються відповідно до нової освітньої парадигми, сутність якої полягає передусім у зміні самого ставлення людини до світу: не оволодіння світом, а осмислення людиною свого місця в цілісній світобудові. Монологізм замінюється діалогом, суб'єкт – суб'єктними відносинами, а надалі існує

перспектива цілісного інтегративного розуміння змісту навчально-виховного процесу. Найбільш популярною стає концепція особистісно орієнтованого виховання й освіти, яка впливає з духовного потенціалу української ментальності. Така концепція утверджує творчі, живі, взаємодіючі відносини вихователя і вихованця. Щоб здійснилися найкращі можливості учня, ці відносини мають ґрунтуватися на баченні актуальності і потенціалу особистості вихованця, на сприйнятті його цілісності і значущості як особистості. Отож, особистісно орієнтований тип освіти ми розглядаємо як подальший розвиток ідей і досвіду розвиваючого навчання, як становлення якісно нової освітньої системи, через яку відбувається трансляція культури в нові покоління.

В. І. Дряпіка наводить умовну схему: «Формування орієнтацій на цінності музичної культури = вихователь + вихованець». Врахування цієї закономірності:

- змінює позицію педагогів і студентів у спілкуванні, утверджує діалогічне спілкування (підтримку, співчуття, усталення людської гідності, довіри тощо) і зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих і педагогічних ситуацій;

- включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки;

- передбачає оволодіння і застосування викладачем різних варіантів побудови навчально-виховного процесу, адже сучасний педагог-музикант має знати не один універсальний, а кілька шляхів, які можуть бути придатними для досягнення мети ціннісного орієнтування молоді у різножанровій сфері музичної культури;

- закладає базові основи культури особистості майбутнього наставника молоді: моральної, емоційної, розумової, естетичної, художньої, музичної тощо [1, 155].

Величезного значення у зв'язку з викладеним вище набуває проблема взаємовідносин особистості з мистецтвом, зокрема, з музикою. Музичне мистецтво стає одним із найважливіших інструментів визначення художньо-творчої і духовно-ціннісної спрямованості особистості.

Музика є універсальною динамічною моделлю життя і загальнолюдського духовного досвіду. В музичній діяльності – композиторській, виконавській, слухацькій – ми знаходимо своєрідні канали залучення до духовного надособистісного буття через розчинення індивідуального у всезагальному. Така інтеграція досвідів схожа з ефектом духовної синестезії, коли актуалізуються не лише сукупність відчуттів, а й архетипи і досвіди різних культур [2, 201]. Осягнення сутності такої моделі в музичній діяльності (сприйняття, виконання,

викладання) є проявом музичних здібностей і високого духовного потенціалу особистості, що формується в усіх ланках музичної освіти. Це зумовлює практичну потребу у підготовці в системі вищої музичної освіти фахівця якісно нового типу, зокрема й на факультетах музичного мистецтва. В. Г. Ражніков справедливо зауважує, що особистісно орієнтована концепція, яка ґрунтується на взаємопов'язаних діалогічних відносинах, означає, що персоналізація педагогічної взаємодії в процесі індивідуального навчання передбачає використання особистісного досвіду під час взаємодії викладача та студента: студент – музичний твор – викладач. Соціальний контекст, що задає координати цієї взаємодії, створює умови для взаємного особистісного розвитку та творчої самореалізації в ньому [4, 25].

В наш час у практиці професійної підготовки музикантів (виконавців і педагогів) актуальними стають моделі навчального процесу, які ґрунтуються на проведених принципах особистісно орієнтованого підходу. Це: принцип культуровідповідності; діалогу; міжпредметних зв'язків, творчої організації навчального процесу, а також принцип врахування специфіки професійної діяльності музиканта та індивідуальних якостей його особистості.

1. Принцип культуровідповідності. Особливої значущості в цьому разі набуває здатність до культурної ідентифікації, тобто усвідомлення своєї належності до певної культури, інтеріоризації цінностей (сприйняття їх як своїх), вибору і здійснення культуровідповідного способу життя, поведінки, самоідентифікації. Полем культурної самоідентифікації майбутнього фахівця є українська національна культура, тому і культурне ядро змісту його виховання становлять універсальні загальнолюдські, загальнонаціональні та регіональні цінності

2. Принцип діалогу. У музичній педагогіці він має характер духовного спілкування вчителя з учнем та їх обох із музичним твором. Принцип діалогу визначається передусім єдністю спільних прагнень викладача і студента до накопичення досвіду і виконує функцію основи взаємонавчання. Ситуація діалогу і співтворчості є тим імпульсом, тією першоосновою, на якій розвивається вся система навчання. Сумісний пошук істини-ідеалу в осягненні музичного феномена сучасна музична педагогіка розглядає як усну традицію навчання.

3. Принцип міжпредметних зв'язків. Він ґрунтується на універсальному зв'язку явищ культури, науки, асоціацій у людській свідомості. Оптимальним варіантом цього принципу є міжпредметні зв'язки між моделями навчання. Завдяки цьому реалізуються принцип творчої організації навчального процесу (співтворення педагогом і учнем нового досвіду, нового особистісно-професійного знання), а також

принцип врахування специфіки професійної діяльності музиканта та індивідуальних якостей його особистості, єдність наукового, раціонального і художньо-творчого компонентів.

В цілому згадані раніше провідні принципи побудови моделей навчального процесу, які використовуються на факультетах музичного мистецтва у вищих навчальних закладах культури і мистецтв, реалізуються в синтезі, забезпечуючи професійну підготовку музиканта – виконавську і педагогічну. Загальнокультурний контекст, соціокультурна динаміка і специфіка музичної діяльності виявляють актуальність інноваційних моделей навчання, які відповідно до особистісно орієнтованого типу музичної освіти спираються на ідеї інтегративності, діалогу, паритетних суб'єкт– суб'єктних відносин.

Вивчаючи світовий досвід інноваційних пошуків щодо побудови навчального процесу вищої школи ми визнаємо, що завдяки інноваційним дослідженням навчальний процес збагачується різними видами пошукової діяльності. Це: дослідницька (постановка проблеми, висунення та перевірка гіпотез, генерація ідей тощо); ігрова – в предметно-змістовому та соціально-психологічному аспекті; рефлексивна – в гносеологічному та емоційно-особистісному плані. Вони спрямовані на активізацію розвиваючого потенціалу навчання, на партнерські взаємовідносини педагога і учня, особистісну включеність усіх учасників навчання в цей процес, особистісно-професійну здатність педагога до гнучкої взаємодії з учнями, що загалом відповідає сутності і змісту особистісно орієнтованого виховання й освіти.

Як свідчить досвід вищої школи США, модель навчальної дискусії оптимально реалізується в невеличких групах (групової терапії, мозковий штурм, акваріум). Голландські вчені Ван Урс і Карпей вирізняють соціосеміотичний підхід в інноваційній моделі навчальної дискусії. На факультеті музичного мистецтва модель на основі навчальної дискусії можна застосовуватись в ході спеціальної, психолого-педагогічної підготовки особистості музиканта.

Дискусійна модель за своєю природою є діалогічною. Її реалізація сприяє розвитку мислення, толерантності і комунікативної компетентності. Оптимальним в рамках цієї моделі, на нашу думку, є використання методу синектики (мозкової атаки) на основі метафоричного мислення, а також методу художньо-педагогічної інтерпретації.

Навчальна модель повинна спиратися на безпосередній досвід учня. Для педагога важливими є участь у роботі і мінімальна екстраполяція власного досвіду в пошуковий процес студента.

Дослідницька модель відповідає вимогам, що їх висувають до професійної підготовки фахівця. Він має бути здатним самостійно

застосовувати методи наукового пізнання в усіх видах музичної діяльності.

Монтаж, як художній метод, ґрунтується на синтезі образних рішень, що складає силу його впливу інтуїтивно-чуттєве цілісне осягнення смислу музичного твору, так зване “вершинне переживання”, катарсис. Монтаж можна визначити як мозаїчний, вертикальний, горизонтальний, поліфонічний, асоціативний спосіб організації музичного матеріалу. Монтаж сприяє невербально-образному діалогу “в просторі заняття музикою, активізуючи уяву, ідентифікацію, синтезування, дивергентне мислення” [2,118].

“Ідеальний тип” – це цілісний образ, створений уявою з окремих точно встановлених рис. Метод ідеальних типів дає змогу дослідити ціле на основі взаємодії його складових. У педагогіці метод ідеальних типів виявляє себе в моделюванні педагогічної діяльності, в розвитку “Я – концепції” педагога. В музичній педагогіці можлива проекція цього методу в моделюванні виконавського образу музичного твору [2,120].

Метод створення культурного контексту широко використовується в практиці музичного виховання. Він виявляє спільність мови культури і мови мистецтва, дає можливість поєднати об'єктивні знання з досвідом художнього сприйняття конкретної особистості. У разі застосування дослідницької моделі відбувається “переозначення” смислу музичного твору із суб'єктивно даного в особистісно-значущий. Цей метод сприяє формуванню культурної самоідентифікації особистості музиканта як одного з провідних принципів особистісно орієнтованої освіти.

Ігрова модель навчання дає змогу активізувати творчий потенціал для оволодіння знаннями, застосовувати їх у реальному житті. На факультеті музичного мистецтва модель на основі гри може застосовуватися під час вивчення предметів будь-якого циклу. Метод імітаційного моделювання ґрунтується на ідентифікації з конкретною людиною, станом, ситуацією.

Сучасна музична освіта має максимально залучати перспективні інформаційні технології “мультимедіа”, які дають змогу одночасно представляти текстову, графічну та аудіоінформацію. Впровадження гіпертекстових технологій у процес викладання спеціальних дисциплін сприяє створенню “синестезійної” інноваційної моделі. Синестезія є дуже продуктивною в музиці, якщо ґрунтується на комплексній дії аналізаторів. Це сприяє поглибленню ідентифікації, розвитку творчої уяви, асоціативних зв'язків і артистизму.

Виходячи з вищесказаного з впевненістю можна зазначити, що особистісно орієнтований підхід викликає до життя інноваційні моделі, що забезпечують умови для духовно-творчого саморозвитку особистості музиканта в системі закладів музичної освіти. В особистісно

орієнтованому освітньому процесі використовуються методи, які враховують індивідуальні властивості особистості, забезпечують її ціннісно-смысловий розвиток, формують здатність до моральної саморегуляції і творчої самореалізації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дряпіка В. І. Теорія і практика формування ціннісних орієнтацій педагога-музиканта. – К. – Кіровоград, 2000. – 226 с.;
2. Надырова Л. Л. Струны общности: теоретические основы развития эмпатии у студентов музыкально-педагогических факультетов. — Владимир: ВГПУ, 1999. — 318с.;
3. Олексюк О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді. – К.: КІПК, 1996. – 253с.
4. Ражников В. Г. Динамика художественного сознания в музыкальном обучении: Дисс. в форме науч. докл. д-ра пед. наук. — М., 1993. — 60с.;
5. Щедровицкий П. Новшества и инновации // Учительская газета. — 1995. — № 22-23.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Негребецька Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: вивчення і впровадження інноваційних технологій у навчанні студентів-музикантів.